

Falusné Szikra Katalin születésnapjára

A tudomány művelői között akadnak olyanok, akinek nevét egyetlen nagy „ötlet”, egyetlen fogalom égeti be a köztudatba: Jánossy trendvonalra vagy Kondratyev hosszú ciklusai védjegyként működnek, s az említett közgazdászok neve szinte „szinonimája” az általuk feltárt összefüggésnek. Más kutatók híre nem kapcsolódik ilyen egyértelműen egyetlen tudományos felismeréshez, az ő „védjegyük” egy egész élet kemény munkája, szakmai megbecsültségüket nem egyik vagy másik dolgozatuknak, hanem következetesen felépített életpályájuknak és kutatói személyiségük integritásának köszönhetik. A születésnapját a napokban ünneplő Falusné Szikra Katalin ez utóbbi csoportba tartozik. Azóta, hogy csaknem öt évtizeddel ezelőtt a Közgazdaságtudományi Egyetem oktatója lett (ahol emeritus professzorként ma is aktívan dolgozik), a tudományág olyan szegmensének invenciózus művelője, amelyet leginkább az „emberi gazdaságtan” terminussal illelhetnénk. Kutatómunkáját kezdettől fogva kivételes problémaérzékenység és társadalmi felelősségérzet jellemzi. Azt a mitchelli elvet vallja, amely szerint az egyetlen ok és az egyetlen mentség arra, hogy gazdaságtannal foglalkozzunk, az, hogy ezt a világot olyan helyre tegyük, ahol jobban lehet élni. Sikerült-e vagy sem, erről megoszlanak a vélemények, mindenesetre az ünnepelet jó szándékán nem múltott semmiképpen.

Falusné Szikra Katalin, aki majd tucatnyi könyvet és több száz cikket jelentetett meg, egyike a legtermékenyebb magyar közgazdászkutatóknak. Piero Sraffáról mondták, hogy „alighanem erkölcsellenesnek érezné magát, ha egy hónapban egy oldalnál többet írna.” Falusné Szikra Katalinra az ellenkezője igaz: ő akkor nem felelne meg a saját maga által felállított etikai mércének, ha nem írna mindennap, vagy legalább ne készítené elő írásait a könyvtár magányában vagy otthoni kutatói kuckójában, utánozhatatlan papírcsíkjaikat vagdosva és ragasztgatva, kézíratait százszor átgondolva és megfésülve. Minden műve a hazai és nemzetközi irodalom lelkiismeretes feldolgozásán és a tények elfogulatlan vizsgálatán alapul. Több évtizeden keresztül – egyre imponálóbb eredményeket produkálva – foglalkozott a legfontosabb termelési tényező: a munka ökonómiai elemzésével, a létszám-, a termelékenység- és munkabérproblémákkal. Lényegében valamennyi művében – az 1968-ban megjelent Létszám, termelékenység gazdasági növekedés című, nagy szakmai visszhangot kiváltott könyvétől az 1990-ben kiadott A tudás leértékelődése címűn keresztül az 1996-os tanulmányáig, amely A műszaki fejlesztés és a foglalkoztatás összefüggései a fejlett gazdaságokban. Tanulságok a magyar gazdaságpolitika számára címet viseli – ez a tárgykor áll az elemzés középpontjában. Választott kutatási iránya nem véletlen, az éppúgy személyiségeből következik, mint sajátos humora, amely valamennyi írásában megcsillan, de amelyből még olvasóinál is több jut és jutott barátainak. A körükből fájdalmasan hiányzó Hoch Róberttel vagy egyetemi kollégájával, Mandel Miklóssal való társalgását hallgatva, a véletlenül ezen illusztris társaságba sodródott pályatárs jobban szórakozhatott, mint a hivatalos humoristák sokszor oly vérszegény agyszüleményein.

Falusné Szikra Katalinnak a tudományos közéletben játszott egészen sajátos szerepe széles körben elismert nemcsak a közgazdaságtudomány képviselői, hanem a tágabb akadémiai közösség előtt is. Ő a „közös nevező” a közgazdászok személyes ellentétéktől,

előítéletektől, indulatoktól sem mentes táborában. Szakmánknak egyetlen képviselője sem akad, aki ne nyilatkozna róla a teljesítményének kijáró elismeréssel és szeretettel. De mit számít a szeretet a közgazdászok racionális világában? Nagyon sokat. A szeretet, amelyet Paul Samuelson esszéjében „az egyetlen igazán szükös erőforrásként” emleget, nélkülözhetetlen hajtóerő a kutatói létben is, még ha a nélkülözhetlent sokan nélkülözni kénytelenek is. Kollégáink és barátaink meglátásai, kendőzetlen kritikája, a „szellem köszörűkövei” nélkül aligha juthatnánk előre. Ehhez pedig – bármily furcsán hangozzék is – szakmai önzetlenségre és szeretetre van szükség.

Falusné Szikra Katalin pályájának kezdete óta bővében van a samuelsoni „legszükösebb erőforrásnak”. Olyannyira, hogy nem is takarékoskodik vele. Jut belőle tanszéki kollégáinak csakúgy, mint az elszigeteltséggel küszködő, névtelen kutatónak, a sok ezer egykori és mostani hallgatónak, a világ elől a kutatás barlangjába visszahúzódó magányos pályatársaknak egyaránt. A kutató, akit most ünneplünk, egész életében híd volt: híd a „matematikusok” és az „empirikusok” között, a monetaristák és a keynesianusok között, a régi időkben pedig az eretnekek és a reformerek között. Széles érdeklődése és máig megőrzött nyitottsága lehetővé teszi, hogy őszinte tisztelettel közelítsen minden valódi kutatói teljesítményhez, bármely tőről fakadjon is az. Falusné Szikra Katalin nem szereti a korlátokat: személyiségével feloldja vagy átlépi őket.

Azon kevés közgazdász közé sorolható, akinek már sok évtizeddel ezelőtt sikerült áttörnie a nyelvi, illetve a rendszerből fakadó korlátainkat is, és külföldön öregbíti a magyar tudomány jó hírét. Valamennyi fontosabb munkája megjelent angolul, és a személyes kontaktusokon keresztül is hozzájárult a magyar tudomány nyitottságához, a nemzetközi véráramba való bekapcsolódásához. Falusné Szikra Katalin sosem zárkózott elefántcsonttoronyba, nem foglalkozott ezoterikus témákkal, hanem pályájának minden szakaszán segíteni, használni akart a gazdasági gyakorlatnak is. Műveinek alkalmazhatósága – a hídverés az elmélet és a gyakorlat között – is hozzájárul ahhoz, hogy évtizedeken át ő az egyik legtöbbet hivatkozott magyar közgazdász-kutató. Munkái nem könyvtárak polcán porosodnak, hanem a főhivatalnokoktól a kutatókig, a diákoktól a vállalati szféra képviselőiig a legszélesebb értelemben vett közgazdász-céh gondolkodásmódját formálják.

*

Falusné Szikra Katalin az értelmiségi munka leértékelésről szóló könyvében idézi a bonmot-t: „Ahhoz, hogy valaki értelmiségi lehessen, három diploma kell: egy neki magának, egy a papának és egy a nagypapának”. Regénybe illő családi történeteit hallgatva, sok minden kiderül arról a miliőről, amelybe a legendás húszas évek közepén beleszületett. Sorsa annyiszor és oly radikálisan változott: az életéből korán eltűnt emigráns apától kezdve az apák árthanevelő intézetében eltöltött Dickens tollára való gyermekéveken keresztül egészen addig, amíg a vészterhes nygyenes években a Weil Hedvig női szabóság alkalmazottja, a jelenlegi akadémikusasszony a korra jellemző módon egy szemináriumon megismerkedik az életében legnagyobb szerepet játszó társsal, Falus Györggyel. A régmúlt történeteket hallgatva azonban sosem derült ki számunkra, hogy létezett-e a családban az a bizonyos három diploma. Akár volt, akár nem, az ünnepelt a szó legnemesebb értelmében értelmiségi, annak az eltűnőben lévő speciesnek a képviselője, amely nélkül a világ nemcsak sótlanabb és érdektelemesebb lesz, de üresebb és nehezebben elviselhető is.

Műveinek kiadói, kollégái, barátai 75. születésnapján szeretettel gratulálnak Falusné Szikra Katalinnak.

Szabó Katalin